

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Досліджено особливості обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. Розглянуто та надано оцінку методикам утворення резерву сумнівних боргів. Розкрито питання управління дебіторською заборгованістю з погляду впливу на фінансовий стан підприємства.

Аннотация. Исследованы особенности учета дебиторской задолженности на предприятии. Рассмотрена и дана оценка методикам формирования резерва сомнительных долгов. Раскрыты вопросы управления дебиторской задолженностью с точки зрения влияния на финансовое состояние предприятия.

Annotation. The features of the accounts receivable at the enterprise are investigated. The techniques of creating the doubtful debts allowance are considered and estimated. The problems of accounts receivable management in terms of impact on the financial condition of the company are revealed.

Ключові слова: дебітор, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, поточна дебіторська заборгованість, довгострокова дебіторська заборгованість, безнадійна дебіторська заборгованість, фінансовий стан.

У сучасних умовах господарювання наявність у підприємства значних розмірів дебіторської заборгованості знижує ліквідність його активів, негативно впливає на фінансову платоспроможність, а також відволікає зайві грошові кошти [1]. У зв'язку з цим зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю, своєчасного її повернення та попередження виникнення безнадійних боргів. Саме належна організація обліку є найбільш суттєвою та важливою частиною управлінської системи підприємства.

Проблемам розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості присвячено ряд праць таких зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, як: Бутинець Ф. Ф., Волович О. Б., Горбачова О. М., Л. Городянська, Н. Матицина, Олійник Т. О., Соболева О. В., Черник Д. О. та ін.

Незважаючи на значний науковий внесок науковців у цій сфері, питання організації та методики обліку й управління дебіторською заборгованістю підприємств є найбільш дискусійним, потребує подальших досліджень, започаткування пошуку нових підходів і напрямів та вдосконалення наявних досліджень, особливо з урахуванням специфіки їхньої діяльності.

Метою цієї роботи є дослідження теоретичних і практичних засад організації обліку дебіторської заборгованості підприємств з урахуванням досвіду країн з ринковою економікою та шляхів удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Для досягнення мети були поставлені і вирішені такі завдання:

надано визначення дебіторської заборгованості;

розглянуто класифікацію дебіторської заборгованості згідно з П(С)БО 10;

запропоновано шляхи удосконалення управління дебіторської заборгованістю підприємства.

Об'єктом дослідження є поняття дебіторської заборгованості.

Предмет дослідження – облік та класифікація дебіторської заборгованості на підприємстві.

Реалізація управлінських функцій підприємством щодо дебіторської заборгованості базується саме на розумінні економічної сутності дебіторської заборгованості, причин і наслідків її виникнення у сучасних умовах господарювання, підходів щодо її класифікації, вимагає обґрунтування критеріїв визнання заборгованості, удосконалення методики її обліку.

Згідно з П(С)БО 10, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Обов'язковим в Україні є ділення дебіторської заборгованості на довгострокову та поточну, яке залежить від нормального операційного циклу та строку погашення заборгованості [2].

Особливостями організації обліку дебіторської заборгованості є те, що при її віднесенні до поточної або довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати згідно з договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу.

Згідно з П(С)БО 10 та залежно від платоспроможності дебіторів дебіторська заборгованість також ділиться на сумнівну та безнадійну.

Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість у її не поверненні боржником, термін позовної давнини якої минув. А сумнівна заборгованість – це заборгованість, щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником.

Під час організації та ведення обліку дебіторської заборгованості бухгалтерії підприємства необхідно при здійсненні обліку поточної дебіторської заборгованості визначати величину резерву сумнівних боргів. Розмір резерву визначається по кожній сумі сумнівної вимоги з урахуванням фінансового стану (платоспроможності) боржника й оцінки ймовірності погашення ним боргу в повному розмірі або частково. При утворенні резерву сумнівних боргів підприємство вибирає один з таких методів: а) виходячи з платоспроможності окремих дебіторів; б) класифікації (періодизації)

дебіторської заборгованості; в) виходячи із питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації товарів, робіт, послуг.

На думку автора, найбільш зручним у користуванні є метод класифікації (періодизації) дебіторської заборгованості за строками несплати, за яким кожній визначеній підприємством групі встановлюється коефіцієнт сумнівності.

У бухгалтерському обліку нарахування резерву сумнівних боргів буде відображено:

Дт 944 "Сумнівні та безнадійні борги", Кт 38 "Резерв сумнівних боргів".

При використанні методу класифікації дебіторська заборгованість групується за строками її непогашення. Чим більший строк непогашення, тим більша вірогідність несплати. Для кожної групи встановлюється прогнозний коефіцієнт сумнівності. Коефіцієнт сумнівності – це відсоток сумнівних боргів від загальної суми дебіторської заборгованості встановленої групи. Він встановлюється підприємством виходячи із фактичної суми безнадійної заборгованості за попередні періоди [3]. Зауважимо, що метод нарахування резерву сумнівних боргів, а також спосіб розрахунку коефіцієнта сумнівності підприємство обирає самостійно і фіксує в наказі про облікову політику. Залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату [4].

Варто також зазначити, що актуальною є проблема відображення дебіторської заборгованості, тобто існує недостатня кількість реєстрів бухгалтерського обліку, в яких міститься інформація про дебіторську заборгованість. Необхідну інформацію про стан і обсяг дебіторської заборгованості користувачі можуть отримати, перш за все, з балансу підприємства, де відображується інформація за видами заборгованості, а також з журналу-ордера № 3 в розрізі рахунків 36, 37 [5]. Проте ця інформація, не повною мірою розкриває стан дебіторської заборгованості на підприємстві, вона має узагальнюючий характер і не може дати відповіді на запитання, які виникають у зацікавлених осіб. Тому можна сказати, що існує необхідність створення таких реєстрів, в яких би містилася більш повна інформація про дебіторську заборгованість: її стан, ймовірність погашення, розмір, термін сплати і т. п. Таким чином, було б легше відстежити постійних неплатників чи, навпаки, виділити дебіторів, які своєчасно сплачують свої борги. Також зведення додаткових реєстрів допоможе підприємству у виборі найбільш відповідної форми розрахунків, щоб застрахувати себе від ризику неплатежу.

Отже, враховуючи економічне положення, яке склалося в Україні, облік дебіторської заборгованості на підприємстві повинний бути поставлений таким чином, щоб відповідати таким завданням:

правильність ведення і відповідність даних синтетичного обліку аналітичному, правильне використання відповідних рахунків Плану рахунків;

ведення постійного контролю за станом дебіторської заборгованості за встановленими на підприємстві критеріями;

правильність розрахунків за дебіторською заборгованістю (оплата коштами, векселями та ін.);

правильність оцінки, за якою дебіторська заборгованість відбивається в обліку;

ведення внутрішнього контролю й аудиту дебіторської заборгованості та ін. [5].

Дебіторська заборгованість складає значну частину активів підприємства, її погашення у майбутньому принесе підприємству прибуток. Але слід зазначити, що здебільш стан багатьох підприємств-покупців нестабільний та хиткий, тому заборгованість переростає у сумнівну або, ще гірше, у безнадійну. У цьому випадку підприємство несе витрати, які можуть негативно вплинути на фінансовий стан підприємства [5].

Для того щоб підвищити ефективність роботи підприємства та його розвиток, керівництво підприємства зацікавлено у прискоренні платежів дебіторів шляхом удосконалення розрахунків, укладення договорів факторингу, надання знижок.

Отже, проблема неплатежів за товари, роботи, послуги в Україні пов'язана в основному з відсутністю майнової відповідальності покупців за невиконання своїх договірних зобов'язань. Несвоєчасність погашення дебіторської заборгованості потребує від підприємства відповідних заходів для її розв'язання. Доцільним буде створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості, яка дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності при своєчасності отримання об'єктивної інформації для прийняття управлінських рішень.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Городянська Л. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві / Городянська Л. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 6. – С. 9–16. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затв. Наказом Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. 3. Волович О. Б. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості / Волович О. Б. – Львів : Українська академія друкарства, 2010. 4. Олійник Т. О. Створення резерву сумнівних боргів в іноземній валюті / Олійник Т. О., Черник Д. О. // Сталевий розвиток України. – 2011. – № 4. – 243 с. 5. Соболева О. В. Особливості бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості на підприємстві [Електронний ресурс] / Соболева О. В. – Режим доступу : <http://www.ukrnauka.com>.